

Олена Угрин

Увага! На екрані українська мова!

Дублюванню заважає... Росія

«Іноземні кіноактори тепер «заговорили» українською», – запевнили нас у державній службі кінематографії Міністерства культури України. «Чорна орхідея», «Кочівник», «Пульс», «Плетена людина», «Живий», «Угода з дияволом» та «Парфумер» – усі ці (і не тільки) фільми можна переглянути в кінотеатрі державною мовою, – розповіла голова Держслужби кінематографії Ганна Чміль. За словами урядовця, від початку вересня видали 12 прокатних посвідчень на масові фільми, ще 8 отримали прокатники арт-хаузного кіно.

Щоправда, Ганна Чміль зізнається, що у Міністерстві поки не мають змоги слідкувати за долею україномовних копій після дубляжу. «Не можемо дізнатися, чи кінотеатри в обласному центрі, наприклад, в Одесі, Харкові чи Дніпропетровську, демонструють фільми українською. Працюємо над тим, щоб від кінопрокатників у регіонах надходила інформація, який обсяг показів на території областей фільмокопій українською мовою».

За словами урядовця, найбільше заперечень та скарг постанова Кабміну викликала у тих прокатників, які працюють з російськими посередниками, а не з самими студіями-виробниками. «Росія, закупаючи фільми в іноземних компаній, розповсюджує їх і на український кіноринок через наших прокатників. І звісно, ці прокатники не хочуть витрачати власні кошти на те, щоб озвучити фільм українською. Студія «Арт-хаузтрафік» пояснювала власне небажання виконати вимоги Кабміну малою кількістю фільмокопій. Стверджували, що часто мають лиш одну копію фільму, тож як тут дотриматись квоти про необхідні 20 відсотків? Але у такому разі ніхто б від них цього й не вимагав».

Богдан Батрух, генеральний директор компанії «V&N film distribution», стверджує, що люди, які заперечували проти постанови Кабміну, не мали повноцінного стосунку до дистриб'юції та кінобізнесу загалом. За

«Територія російської мови» – таку табличку можна поставити біля входу в кожен кінотеатр України. Улюблені герої – російські чи американські – розмовляли лише на «общепонятном», і годі було уявити, що ситуація може змінитись. Звісно ж, на цю «територію» залітали й українські ластівки, але було їх надто мало, та й з'являлись надто рідко, щоб спричинити бодай якусь весну.

Зрушення повинно було початися із вересня 2006 року – разом зі вступом у дію постанови Кабінету Міністрів України (від 16 січня 2006 року) про 20-відсоткову квоту фільмокопій, дубльованих або субтитрованих державною мовою. Із січня квота мала збільшитись до 50%, а з липня 2007 – до 70%.

«Кіно-Театр» вирішив довідатися, чи й справді зменшилась чужомовна «територія» у кінозалах та які наслідки спричинила нова кінополітика.

словами Батруха, вже згадувана компанія «Арт-хаузтрафік» посідає на ринку України не більше 1%. Ті ж прокатники, які справді мають вплив на вітчизняному кіноринку: «V&N», «Сінергія» із «Кіноманією» чи «Геміні», – не заперечували проти закону і постанову виконують.

Щоб довідатись, чи це справді так, звертаюсь до компанії «Сінергія». «Від початку вересня компанія продублювала українською 5 фільмів, а ще для одного зробила субтитри, – розповідає прес-менеджер компанії Олена Дмитрієва. – Ми переклали «Чорну орхідею», «Відступників», «Парфумера», «Плетену людину», закінчуємо роботу над «Прокляттям-2». Субтитрували фільм «Клерки-2». До речі, кількість україномовних фільмокопій була більшою за 20 відсотків. Наприклад, «Чорна орхідея» та «Відступники» мали однакову кількість копій обома мовами. Зробили 25 відсотків дубльованих копій для «Парфумера» та «Плетеної людини».

До кінотеатрів приходять «не читачі»

Цікавлюсь, як компанія вирішує, що за фільми дублюватиме, а для яких зробити субтитри. «Таке рішення залежить від касових зборів, які плануємо отримати від прокату. Для прикладу, «Клерків-2» вирішили субтитрувати через те, що фільмокопій було мало», – каже Олена Дмитрієва. «Дистриб'ютори надають перевагу дублюванню фільмів, а не субтитрам, бо насправді мають гроші на цей процес, – пояснює Богдан Батрух. – Більше того – сподіваються отримати прибуток і власні гроші повернути». Інше пояснення у Тамари Яловської, директора комунального підприємства «Київоблкіно», до якого входять кінотеатри у Київській області. «У кіно приходять глядачі, а не читачі, тож субтитровані фільми завжди будуть менш успішними, аніж дубльовані».

Варто додати, що субтитри – це звичний спосіб перекладу фільмів для мешканців маленьких європейських країн, як-от Швеція. Існує також думка, що приємніше слухати

«рідний» голос актора (особливо в авторському кіно), ніж найкращий переклад.

Основні прибутки – це Київ

«Чи дублювання українською може бути прибутковим?» – запитую у Батруха. «Як і будь-яка праця у кінематографі: може бути прибутковою або неприбутковою, залежить від компанії. Але і в Польщі, і в Росії, і в Німеччині люди заробляють на цьому гроші. Та й у нас це можливо. Наприклад, україномовних копій „Я, він і ще один“ у нас було менше, ніж російськомовних (приблизно 40 проти 60), але українські копії заробили більше! Ми мали 13 дубльованих українською копій «Всесвітнього торгового центру» та 20 російськомовних, і українські також заробили більше. У чому тут річ? Основні прибутки від україномовних фільмів дає Київ: ажітаж і зацікавлення ними тут більше, ніж чужомовними. І це створює показники прибутків по Україні. Хоч україномовні копії непогано йдуть і в Донецьку, і в Дніпропетровську, і в Одесі. Але основний прибуток – це столиця, – місто абсолютно двомовне і, як на мене, більше зацікавлене українськими копіями».

Не погоджується із Богданом Батрухом Людмила Горделадзе, директор київського кінотеатру «Жовтень». «Прибутки кінотеатру від україномовних фільмів менші, ніж були б, якби ці ж фільми показували російською, – стверджує директор «Жовтня». – Звісно ж, є люди, які підходять і дякують за український продукт, більшість сприймають усі зміни спокійно. Проте чимало йде геть, дізнавшись, що фільм не російськомовний. Лише із «Тачками» не було жодної різниці: глядачі однаково приходили на російськомовні та україномовні покази. Тож, якщо є можливість, наші дистриб'ютори – компанія «Сінергія» – дають нам російськомовну копію, якщо ні – україномовну».

«На Київ ми обираємо, здебільшого, україномовні копії, – пояснює Олена Дмитрієва із «Сінергії». – Крім того, посилаємо україномовні копії й в інші регіони. Для Одеси, Дніпропетровська та Харкова намагаємося дати фільми російськомовні».

На відміну від Людмили Горделадзе, Тамара Яловська із «Київоблкіно» впевнена, що дублювати фільми українською необхідно. «Гадаю, постанова Кабміну – правильна, зрештою, ми ж цивілізована країна, варто переходити на державну мову. Незабаром покажемо українському глядачеві два озвучені фільми – «Сезон полювання» та «Джеймс Бонд». Щодо прогнозів, то очікуємо добрих зборів від «Сезону полювання», адже це анімаційний фільм, на який люди приходять, незважаючи на мову. Тож Київ дивитиметься його українською із задоволенням. Щоправда, якщо ж фільм містить багато розмов – українською його не всі сприймають, – продовжує Тамара Яловська. – Є сумний досвід колег-прокатників, коли через недосконало зроблений дубляж люди виходили із кінотеатру під час сеансу».

Запізнались на десять років

«У чому найбільша складність процесу озвучення?» – звертаюсь до Богдана Батруха.

«Передусім, у тому, що це творчий процес, і як кожен творчий процес, він може бути вдалий або ні. Надзвичайно важливим є підбір акторів, а з цим тісно пов'язаний бюджет, передбачений на дублювання. Якщо бюджет великий, можна заплатити за працю професіоналів і мати

хороший результат. Проте на телебаченні великим бюджетом на дублювання фільму вважають 500 доларів. Але ж за такі кошти не створити якісного продукту. Бюджет на дублювання в кіно – це приблизно 50 000 доларів. Різниця величезна. І якість, яку отримуємо, є кращою за телевізійну. До речі, 50 тисяч – це не остаточна сума. На «Тачки» та «Пірати Карибського моря» ми витратили навіть більше».

За словами дистриб'ютора, процедури дублювання фільмів стандартні в усьому світі. Тож дуже шкода, що в Україні говоримо про це тепер, а повинні були говорити десять років тому. «Тоді доцільно було впровадити закон про дублювання, схожий на ті, що існують у світі. Зверніть увагу, що фільми в Росії дублюють за коштів студії, яка його створила. В Україні ми нічого нового не вигадали, ми просто запізналися на десяток років. Окрім того, вибір завжди кращий за монотонність, тому в Україні не може бути лише російської мови в кіно, адже це ситуація зубожіння. Та добре, що вороття уже немає: процес дублювання запущено, в нього вкладені великі гроші, і зупинити його було б безглуздом».

Однією із ланок процесу є заплановане відкриття сучасної студії дубляжу, ініційоване «V&H film distribution». Студію планують створити до початку 2007 року на базі кінокопіювального цеху студії Довженка. «Плануємо, що це буде одна із найкращих студій у Східній Європі, – розповідає Богдан Батрух. – Хочемо мати студію, яка була б не гіршою, а навіть кращою за західні, щоб не було потреби возити фільми до Лондона на озвучення». Директор «V&H film distribution» стверджує, що потужність майбутньої студії – мінімум чотири фільми на місяць. «Це, звісно ж, замало для українського ринку, але зазвичай у розвинутих країнах є 4-5 студій для дубляжу, так що наша буде однією серед низки українських студій».

Проте, за словами Батруха, вирішення проблеми із дубляжем – це лише половина проблеми, адже необхідна велика кількість кінозалів, яка забезпечить належні прибутки від дистрибуції. Але це, на думку прокатника, можливе не раніше ніж через п'ять років.

Що «жде» нас після постанови?

«Нині у кінематографі починає відбуватися те, що й на телебаченні, – вважає Олекса Негребецький, перекладач, що працює із «V&H film distribution», – там зараз багато української, але її неможливо слухати. Якось у інтерв'ю я сказав, що іноді розумію тих, хто хоче заборонити українську мову. Таку українську, яка звучить із телеекранів, хочеться заборонити, чесне слово».

Звісно, це проблема не лише кінематографа, а й суспільства загалом, стверджує перекладач. «Люди мало читають і спілкуються як «падонки» з Інтернету. Перекладачі послуговуються якимсь спрощеним варіантом української мови, запас якої дев'яносто слів, не більше. У мене є гіркий досвід з одним фільмом, який саме зараз, до речі, йде в кінотеатрах. Студія, з якою я працював, за дубляж узялася вперше. Текст перекладу побачив представник замовника, помітив там слова «ждати», «тільки», ще багато слів, які йому були незнайомі, й заявив, що переклад, мовляв, поганий, – безліч русизмів. Але ж у Шевченка немає жодного слова «чекати» – тільки «ждати». І там без мене повинправляли багато, тож я навіть боюся піти в кінотеатр почути, що ж з то-

го фільму вийшло, з жахом чекаю на прем'єру».

На думку Олекси Негребецького, ще одна проблема українського дублювання – непрофесійність «голосів». «Фільми повинні озвучувати актори, у нас же часто на цю роль запрошують співаків. А вони не дуже обізнані у дублюванні. Хоча, звісно ж, були співаки, з якими приємно працювати, зокрема – Андрій Середя («Змивайся» і «Тачки»). А от звучання Фагота з «ТНМК» у фільмі «Пірати Карибського моря» мені не сподобалося: тембрально його голос дуже схожий на голос Джоні Деппа, але ж це харківська вимова! Він каже «намахається» замість «намагається», хоч, здається, й стежив за мовою, як міг. Зірки шоу-бізнесу, що беруться дублювати фільм – насправді розважаються, це для них як гра. Кіно ж потрібно дублювати професійно, а кадрів для цього у нас замало – як акторів, так і перекладачів».

Звідки беруть їх у інших країнах? Там, за словами перекладача, існує безперервний культурний процес. Кожен новий перекладач чи письменник виростає на ґрунті сталої культурної традиції. «А в нас усі – «самородки», що не завжди гарантує якість».

У цьому, на думку Олекси Негребецького, й полягає основна причина, чому люди не завжди задоволені україномовними версіями фільмів. «Винен низький рівень українського дубляжу. Ті, хто дублює ці фільми, не знають української мови, не люблять її. Потрібно було спершу зробити кілька фільмів добре, а тоді вже халтурити. А в нас почали халтуру гнати з другого-третього фільму. Скажімо, не витримує жодної критики фільм «Чорна орхідея». Ба більше – не варто дублювати українською поганих фільмів, про які задалегідь відомо, що не будуть успішними». Так, на думку перекладача, не варто було дублювати «Я, він і ще один» чи «Піратів Карибського моря». Краще обирати фільми, що принесуть касовий успіх, якщо ж їх ще й гарно продублювати, то рейтинг української мови зростатиме. «Тож, як на мене, зарано ще говорити про 50- чи 70-відсоткову квоту українських фільмокопій, бо це призведе до того, що обсяг погано озвучених фільмів збільшуватиметься».

Вимушене повернення до Емського указу

І все ж – процес пішов. Не викликає сумніву, що без україномовних фільмів неможливо відродити українське кіно. Зокрема, таку думку висловлює Богдан Батрух із «V&N film distribution». «Якщо маємо щороку приблизно сто американських фільмів і їх показують в Україні російською, то саме кіносередовище є російськомовним. Якщо ж ці сто фільмів будуть дубльовані (і якісно!) українською мовою, то простір вже буде україномовним. І тоді навіть п'ять фільмів вітчизняних режисерів дуже комфортно себе у ньому почуватимуть. Якщо ж буде сотня голлівудських фільмів, озвучених російською, ще плюс двадцять власне російських, то п'ять україномовних фільмів загубляться у цьому потоці й ніколи не створимо вітчизняної кіноіндустрії. Проте зупинити дію постанови уже, на щастя, неможливо. Така дія була б поверненням до часів Емського указу».

P. S.

Такими словами завершувалася ця стаття. А наступного дня відбулося «повернення до часів Емського указу». Через півтора місяця після вступу в дію постанови Уряду про обов'язкове дублювання (субтитрування) фільмів ук-

раїнською мовою Апеляційний суд Києва скасував цей акт. Тож у постскрипті ми знову звернулися до героїв нашого матеріалу. Як вплине на їхню діяльність відміна обов'язкового україномовного перекладу?

Ганна Чміль стверджує, що відміна рішень Кабміну не принесе великих змін. «Постанова – це лише підзаконний акт до основного закону галузі – «Про кінематографію» (1998), у якому передбачено, що всі фільми, які ввозяться в Україну для кінопоказу, мають бути дубльовані чи субтитровані державною мовою».

Апеляційний суд Києва скасував постанову Уряду за позовом Асоціації «Сприяння розвитку кінематографа в Україні» – «носія ідей відродження українського кінематографа» (як зазначено у відкритому листі Асоціації до В'ячеслава Кириленка).

«До цієї організації не входить жодна серйозна дистриб'юторська кінокомпанія або кінотеатр. Не розумію, кого взагалі вона представляє, бо так працювати проти української індустрії і називати себе Асоціацією «Сприяння розвитку кінематографа в Україні» – цинічно,» – стверджує Богдан Батрух. Погоджується з ним і Ганна Чміль: «Михайло Соколов, президент Асоціації, подавав цей позов від імені Товариства сліпих Дніпропетровської області. Адже є депутатом обласної ради і має власний кінотеатр. Звісно ж, пан Соколов зацікавлений, щоб усе було так, як завжди, себто – лише російська мова на екранах». Дистриб'ютори ж, що працюють безпосередньо з компаніями-виробниками, планують і далі виконувати постанову, – впевнена Ганна Чміль.

«Рішення Апеляційного суду звільняє компанії від необхідності дублювати фільми, – вважає Олекса Негребецький. – Чимало дистриб'юторів замовляли дублювання, як кажуть, крізь зуби. Не мали на це бюджету, не могли належно обирати акторів... Але процес почався, у ньому зацікавлені провідні компанії-кіновиробники, зацікавлені київські студії звукозапису. Вони б не хотіли, я сподіваюсь, втратити цей ринок».

Не такий оптимістичний сам директор «V&N»: «Чи дублюватимемо фільми українською, залежить від того, як розвиватиметься ситуація, багато залежить від політики Уряду. У кожному разі будемо робити те, що хочуть глядачі, а вони вже нам скажуть, чи мають бажання бачити фільми українською, чи ні. Зрештою, відгуки є позитивними». А от у компанії «Сінергія» пояснили: якщо рішення суду залишиться чинним, навряд чи продовжать дублювання. «Подумайте самі, якщо озвучення відбуватиметься виключно за наш рахунок, навіщо воно нам? Якщо ж держава підтримає цю справу – то чому б і ні? Адже ми зацікавлені в існуванні на ринку українського продукту». Щоправда, у «Київоблкіно» нас запевнили, що дублювання продовжуватимуть, навіть якщо держава від них цього й не вимагатиме.

Тож справа так і не завершилась: і дистриб'ютори, і прокатники очікують закінчення тяганини довкола постанови. Проте навіть відновлення її не надто вплине на ситуацію, поки ставлення до української мови залишатиметься негативно-настороженим. Адже лише вчора у кінотеатрі побачила оголошення: «Внимание! Фильмы «Отступники», «Черная орхидея» идут на украинском языке». І від цього нібито невинного повідомлення, на жаль, віяло засторогою.